

SZAKONYI KÁROLY

ÖRÖK MARATON

Fotó: Klotz Miklós

Új számítógépet kaptam, szép és gyors, az előző már olyan volt, mint egy reumas öregember, percekig kellett várni, amíg képes volt beindulni, mintha minden porcikája fájt volna – ez az új meg friss, mozgékony, „jól jár az esze”. Csak tudjam követni! Mert ezen minden máshogyan van, most nem a gép lassú, hanem én, keresgélem, mit, hogyan...

Persze, így van, örökösen újítanak a szakemberek, mindig többet tudó, komplikáltabb komputereket gyártanak, haladni kell! (Hová? – kérdezem, amikor nem tudom a tempót követni.) Eszembe jut az első próbálkozásom, tudtam, hogy el kell hagynom jó öreg írógépet, mert a számítógép a korszerű, mondták, könnyebb is rajta a munka, nem kell kitépdetni a hibás lapokat (vagy mindig újat fűzni a hengerbe), hát megadtam magam a haladásnak. Megírtam rajta egy novellát. Nem dicsekvésből, de igazán jó volt. Aztán véletlenül megnyomtam egy billentyűt – és a novella eltűnt. Örökre. Senki sem tudta előbányászni. Na, akkor visszatértem a Remingtonra. Persze nem sokáig. Mert győzött a korszellem. Elkezdtem használni, s valóban láttam az előnyeit. Sok mindent megtanultam rajta, de ahhoz képest, amennyit tud, csak parányit.

A huszadik század a gyalázatos események százada volt, de a technika káprázatos tempójú fejlődéséé is. Már csupán az én kilencven évemben, ha azt nézem, honnan hová rohant –, mert rohant, szinte száguldott a tízes évektől kétezerig. Mondjuk, az első világháború berregő repülőitől az űrhajóig. Szédületes! És ehhez a tempóhoz igazodott életvitelében az emberiség. Az egyes ember. Mert nem lehetett lemaradni. Ahogy én sem maradhattam az írógépem mellett. Nem bíbelődhettem tovább az öreg masinával, írógépszalaggal, átütőpapírral, indigóval. A korszellem mindannyiunkat gyorsabb iramra ösztökélt és ösztökél még manapság is. És most már örökké.

Eszembe jut egy régen hallott történet a tibeti serpákról. Vitték a málhát a Himalája útjain az őket felfogadó tudósok után. És egyszer csak lemaradtak. Leültek az útszélén, és vártak. Az egyik tudós visszament hozzájuk megkérdezni, mire várnak? – A lelkünkre! – mondták amazok. – Nagyon előresietünk, be kell várnunk a lelkünket...

A haladás nyughatatlan tempójáról ez jut mindig eszembe. Be kellene várni néha a lelkünket! Rohanunk egzisztenciális ügyeinkben, anyagi javak megszerzésében, hivatali előbbre jutásban, mert nem lehet lemaradni a

többiektől. Ez a civilizációs beidegződésünk. Ez a kötelességünk. Nem lehet lazítani, erre kényszerítenek minket mindennapi teendőink, önnön ambícióink. Még bírom, most kell hajtani! Most kell megszerezni! Kizsákmányoljuk magukat – de monstre technikánkkal a Földet is.

Néhány éve már írtam erről az örök maratონról. Akkoriban egy interjúban olvastam néhány amerikai íróról, sikeresekről, köztük Ken Kesey-ről. A *Száll a kakukk fészkére* írója óvatosságra intette egyik fiatal kollégáját, amikor az elindult a siker és gyarapodás útján. Azt mondta, bármit ér is el az ember, gondoljon arra, hogy mindig jönnek nehéz idők, márpedig jó, ha az ember nem szoktatja rá magát a kényelemre. Olyan életre rendezkedjen be, mintha vízvezeték-szerelő-segéd lenne. Nem tudom, Amerikában ez milyen arányítás, de sejtem, mit jelent. És még annyit mondott: „Tanulj meg lassan járni és igyál sok vizet.”

Ez is jó tanács, de a serpák bölcsessége jobban tetszik. Ha már nem tudunk lemondani a társadalom vagy a kor ránk kényszerített tempójáról, legalább üljünk le egy kicsit, és szánjunk rá időt, hogy beérjen bennünket a lelkünk! ♡

**CZIGÁNY GYÖRGY
VÁNDORDAL**

Ezt az országot
józanul kell szeretni,
mint hús kezét
favágó apánknak.

Ezt az országot
egyszerűen kell szeretni,
mint gyermeket
aki vérünkől való.

Ezt az országot
szerelmesen kell szeretni,
mint a forró földeken
kapáló lányokat.

Ezt az országot
megsiratva kell szeretni,
mint a tarka temetőt
mely anyánkból virágzik.

Ezt az országot
leborulva kell szeretni,
mint suttogó párunk könnyeit,
melyekkel eltemet.

DALLAMAINK

Húr és vonó rezgéseiben éled
teremtő rend, mert kéz és lélek
gondviselő mozdulatával támad
a dallam heve, hűség, boldog bánat!
Az időt daraboló frázis árva
lélegzetével létünk méltósága
emelkedik fel itt; húr és vonó
izgalmaként egymásból fakadó
hangra hang, közel az idők szívéhez.
Van hegedű! – s hogy létezik, elég ez
rémület vigaszához és reményhez,
hogy borostyánlakk rozsdá-fényeket
rejtven virágot mintázó kezek
árnyai között megszülessenek
dallamaink! Fáradt szívvel, sóváran
és megszentelt várakozásban
a játékot velük – ki üdvét megleli –
örökké szeretné már újrakezdeni.

GYŐRI TE DEUM

Mert Győrött már mindég nyár van,
mint egykor az uszodában:
est-ruhátlan lány árnyékok
futnak csillám-falon még ott
déli meleg rózsaszínben –
harang nevet, vagy az Isten.
A szemébe fröccsent éggel
didergő test bölcsőt bérel:
kőhajlatát emlékműnek,
s folyók tükreibe tűnnek
dombok, báli csillár kerek
üvegtál-formák, égiek
s elrejtett madárszárnyféle
fölsütő lapockák éle,
gerinc ívű könnyű váza
képzetelem leigázva.
Szigeti gyár: sütemény-szag.
Dohos fahíd visszhangozhat.
Szederfák alatt szegények
kéklő szájjal keresgélnek –
volt, vagy lesz: mind együtt készen
föltámad nagy napsütésben.
Piac volt, vagy Úrnapi talán,
virágszemébe lép anyám.
Orsolyiták ministránsa,
együtt lelünk rá apámra,
mosolyában bizton bízva:
százesztendő gyerekcsizma,
harangszó rakja lábait –
élővel holt sétálgat itt,
mint egykor az uszodában.
Győrött mindörökké nyár van.

HASONLAT

Papírhajó csak, itt lebeg a part
és vele vízszegélyen különös
öröm ízének rohama, amely
fényt vendéglő nyárfasoron fakad:
fuldokló rémületében megbújt
zene. Dallam, dobogó s doboló,
szívhez szoríthatóan ismerős.
Mégint miénk s naponta idegen.

Czigány György műsort vezet egy nyári
Lyukasóra-találkozón, mellette Borbély László

FALU ÚSZIK A TENGEREN

A vénség méltósága nélkül
gyerekként öregszem-e végül?
Szégyen ez? Derűs bujaság
remélni elveszett hazát,
míg vadvirág titkokat rendre
egymásért, egymás elől rejtve,
tehetetlenül éheznek
reá a szem, s hogy létezik
elég s nem baj, hogy nincs velem,
hűtlenségünk is szerelem.
Hiába ha a lányt feledte,
hiánya jelen van helyette.
Még sehol nem volt: mégis már van,
a járókelők izgalmában,
mosoly a levert vakolatban
– cipőfűző is nyom a latban –
a kósza masni gyerek ékszer,
bokáját fonja körül kétszer.
Elhagyott szoknya-blúz világ,
eltakart test: ruháin át
is átdereng a barack színe
s nevetés, lopott gyümölcs íze –
kékre hevül az ég ezért,
a napkelte kezéhez ért.
Faluját lánykori nevének
hívom, már messze jár szegény:
árbóca volt, templomtorony csak,
harangjai hiába szólnak:
falú úszik a tengeren.
Partja emlékét sem lelem,
mert nincs és nem is volt az akkor.
Csak kilencven évig kamaszkor.

EGY VÁGTATÓ VONAT

Már elrejtí ölet
létből kifut a lét
Egy vágatató vonat
kattogja sorsomat

Fellázad ellenem
a vér a szó a szem
minden ami vagyok
Napfény dühe ragyog

S a zuhanás alatt
a mélység is szakad
Mind ami volt halott
ha föltámadhatott

Szülők s kicsi fiam
kezében kifli van
Szerelmes lány velem
jelen időt terem
Szólnék bár nem vagyok
s jönnének angyalok
Csak Révfalut lesem
gyermek az Istenem

A valóság heve
Isten képzelete
egy kedves arc hova
leszálldos mosolya

Szökőár éveket
égig nőtt részletek
hordozzák s boldogok
Anyám miért zokog

A látvány nem hamis
jönnek kutyáim is
öt s ötven éve holt
egyszerre felcsaholt

Megint „élő adás”
ujjakban rianás
játszom s még mi jöhet
a Liszt-etűdöket

Míg lányom élvezi
hogy hajtóművei
lelkében zene van
teremtő csend suhan

Szemedben égi táj
delel s a muskotály
szekszárdi fényeit
éjjel is látjuk itt

Szomorú szív szava
de víg a dallama
hogy élni már veled
csak örökké lehet

Csak örökké lehet

CHACONNE

Kisfiam, itt kuszán egymásba szakadó
fák, akácok illata a tömjén,
angyalok gyásza,
növény-eksztázis, míg
ellenszegülő, megrettent lovaidd
ágaskodása se szánandóbb,
mint a mi térdre borulásunk.
Tűzben kialvó láng lett
a szövetség, nappalnál is
tündöklőbb sötétség, hogy
akkor is velünk légy, mindig,
amikor nem gondolunk rád.

Mint vízpart forró ékszerreit,
a kavicsot rugdosó gyerek,
úgy hagyjuk el
neked szánt szavainkat.
Teremtés ez is: a gyász.
Vágyakozásunk az örökkévalóra
már része is annak.
Miképpen az imádság
minden bennünk fakadó közt
egyetlenként áll fölötte
az önmagába hanyatló
lét minden idejének.
Az érzékszervek csödjén túl
botrány-e a hála?

Erő a gyász, világosság,
amikor tenger és napfény
teremtő káprázata hevül
egymásba s föllobogtatja
a határtalannak örömet
és gyilkos ragyogását.

Amikor a harangnyelv egyre
fékezhetlenebb ütéseit fogadja be
boldog bronz-palást és bong,
bong áldott önkívületben,
amikor napozó sírkövek
fehér tüze nyílik a temetőt
előzőnlő szirmok szigetein.

Lélegzetünk a gyász.
Általa, vele, benne lehet csak élni,
hiszen halottunk karnyújtásnyira
van álló időben, sírja pedig
enyém, tiéd és Jézusé.
Mind megsemmisül, amit
féltünk. Végül csak a fű
fénye fut a szélben, fölrepítve
haldoklók mosolyát: születendő
száguldás robaja van
a szarvasok szívében.

Bocsásd meg, kisfiam, jókedvét
a földnek zuhogó napsütésben
s a nélküled dúdolt dallamot:
Föltámadt Krisztus e napon –
az orgona-szökőár zúgását
és templomablak sötét tüzeiben nyílt
remegést, meg lovaidd, Csoda és Kósza
záró-nyihogását, lobog sörényük,
megriadva keresnek erdőn-mezőn
s dűlőúton dél-ragyogásban.
Bocsásd meg a szél sós szagát,
mély lélegzetét tenger daraboknak,
ha szikla élen és egy lány térdén
fényeskedik az örök világosság,
de ne indulj el édesanyádhoz,
nem tudni, merre a mennyország –
bocsáss meg nekünk és bocsásd meg
az Úristen irgalmatlan szeretetét.

Isten éltesse a 90. éves Czigány Györgyöt!

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

CZIGÁNY GYÖRGY VERSCSOKRÁRÓL

A 90 esztendő költő fiatalkori verseit és őszikéit-télikéit különválogatni, megkülönböztetni nem is akarom. Csal az időrend, hiszen az öregek bölcsességével és részvételével megírt költeménye (*A régi vándordal* című Czigány György-vers már szerepelt az első, *Aszfaltfolyók* című, 1974-ben megjelent kötetében is) méltó párja a 80. év után született siratóknak, köztük a *Chaconne*-nak, amely 2013 húsvétján látott napvilágot a Vigilia húsvéti számában. (Utóbbi lírai planctust fia, Czigány Zoltán emlékére írta.) Az ország 1944-ben szerzett sebeit is személyes veszteségként ábrázolta, s szép, életpárti választ adott a lét legnagyobb kérdéseire, úgy a fiát (s szereteteit) elsirató költemények sem

nélkülözik azt a metaélményt, amelyben már a kibírhatatlannak tetsző fájdalmakba is belevegylhet az irgalmas öröm: „*amikor tenger és napfény / teremtő káprázata hevül / egymásba és fölragyogtatja / a határtalannak örömet / és gyilkos ragyogását*”. Az *A huszonhatodik év* szonettjeinek végére érő Szabó Lőrincet is így láttatta Illyés Gyula elbeszélése nyomán Tihanyban: „Csodálatos volt látni, hogy ebben a nagy gyászban könnyezett, de a boldogságtól sugárzott az arca, hiszen remekművet írt.” Hasonlóképpen lettek időtlen hálaénekké Czigány György poklot járó percei, órái, míg eljutott ama derűig, amelyről Mozart, Pilinszky János és éppen Szabó Lőrinc vallott. Ezért is jó együtt olvasni régi és új versei csokrát, a korai

A költő olyan féltő szeretettel néz élete párjára, Múzsájára, hogy tulajdon aggodalmát egy vízparti létezőnek, mégpedig egy lombos fának adja át a teremtés ősbizalmával

Epilógus-t és az Egy vágató vonat-ot (megtalálhatók az első vagy a gyűjteményes kötetekben) a későbbi, már a 2000-es évet követően született Dallamaink hegedűdicséretével, vagy a legújabb Parton, kerékpárral című opusszal:

CZIGÁNY GYÖRGY SZÜLETÉSNAPJÁRA

Czigány György 1931. augusztus 12-én született Budapesten. Győri gyermekora után ifjú évei Budához, a Krisztinavároshoz kötik. 1946-ban megnyeri a Szent Gellért országos novellapályázat I. díját. A díjat Mindszenty József hercegprímás kezéből veheti át. 1956-ban zongoraművészként végez a Zeneművészeti Egyetemen. Húsz éven át a Magyar Rádió főmunkatársa, majd újabb húsz évig a Magyar Televízió művészeti főszerkesztője. A kor legjelentősebb művészeivel készít interjúkat, portréfilmeket. Nevéhez kötődik a negyven éven át sugárzott *Ki nyer ma? – Játék és muzsika tíz percben*. Kommentátora volt két pápalátogatásnak, Antall József miniszterelnök temetésének.

1961 óta publikál verset, prózát. Harminchét kötete jelent meg. Az utóbbiak: *Kalitkám is madár, Kilenc szimfónia, A nyár feltámadása, Télikek, Ezer mondat és karácsony, Költők papok lányok*.

Hat éven át volt a Magyar Írószövetség költői szakosztályának elnöke, irodalmi alelnöke a Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaságnak. A Quasimodo költőversenyen az emlékdíjon kívül két különdíjat is elnyert. Főbb kitüntetései: József Attila-díj, Stephanus-díj, Pulitzer-életműdíj, Prima Primissima díj, Magyar Örökség díj. Érdemes művész, a Magyar Írószövetség örökös tagja.

A Magyar Írók Egyesülete elnökségének tagja, az egyesület folyóirata, a Lyukasóra szerkesztőbizottságának tagja.

Isten éltesse szeretett munkatársunkat, Czigány Györgyöt!

(A Lyukasóra szerkesztősége)

*Küllők, fémek arany eksztázisának
percére az ég tüzei leszállnak,
viszi, a napfényt ülteti a vázra,
mind elvész, amit elhagy, nem néz hátra,
előtte fut s bukfacezik a nap,
tűntében part és lomb utána kap:
messzi vizeken villan a kerékpár,
tapos, az ezüst rónáig elér már
özönvíz-ragyogásban kerekelve
lobog s térdig merül a végtelenbe,
sejti, hogy ami most történik, rég volt,
szoknyája felhő, kabátja égbolt,
a küllők szikráit nevetve hordják.
Ott van, s nem látom.
Nincs más, csak mennyország.*

Alföldy Jenő Markó Béla „írott képeiről” – tehát festmények témáit megverselő könyvéről – írott, *A kép, mint szonett* című tanulmányát Czigány György *Parton, kerékpárral* című versét tüzetesebben szemügyre véve imiggy kell csupán módosítanunk Alföldy Jenő szavainak sorrendjében: a szonett mint kép. És valóban: Czigány György verse ugyan 15 sorba van törölve, ám a páros rímképlet nyomán kijelenthető, hogy éppen 7×2 , azaz 14 soros dallal van dolgunk, vagyis a középkor slágerével, a

szonettel. S nem elég a feszes forma! – ugyanis a költő csak egy imaginárius festményen tudta méltóan viszontlátni a valóságot. Szóljon erről Czigány György vallomása, amelyet *Gyertya, nem létező fán* című vallomásába illesztett: „Egry József festhette volna meg a képet: Zamárdi partjainál, kerékpározó Erikámat a tavat szegélyező kavicsos úton. Messziről látom, felbukkan, eltűnik, nem tudom már, közel van-e, vagy távol? A képzett festmény áldott ragyogását függeszteném fel a nem létező fára, lehessen hát égő csillag a gyertyán. A meg nem született festményt vers vázolja fel.”

Babits Mihály felsóhajtott, hogy miért nem lehetett zenész. Czigány György pedig úgy érezte, csak festeni szabadna a balatoni jelenetet, de nem akárhogy, hanem csak úgy, ahogy Egry József tette a badacsonyi ecsetjével. Talán Ottlik Géza intelmének földidézése kívánczik ide a Buda oldalairól: *És festeni szabad a csodákat? / Igen. Festeni szabad!*

A festők között is akadt, aki megfestetlen remekművekről tudósított. Ott van elsőként Czigány György kedves alkotója, a szent, tiszta művész, Giotto jó utódja, Gulácsy Lajos, aki egy alvó tárlat képeit írta le szépprózájában.

Tünődöm a legszebb balatoni festményeken, de hát a vers is elég szép. (Mosolyikon, de így komoly.) S itt van például az Egry Józsefet követő nemzedékhez tartozó Udvardi Erzsébet. Bernáth Auréltól eltanulhatta az ezüstsín használatát, de már az aranyfóliákat egyedül ragasztgatta a lefestett pincék, házak ablakainak helyére, mert azokon megcsillant a napfény. (Vö. *Küllők, fémek arany eksztázisának / percére az ég tüzei leszállnak... és ... az ezüst rónáig elér már / özönvíz-ragyogásban kerekelve / lobog...*)

A versbeli kép minden részlete vibrál, él. A költő olyan féltő szeretettel néz élete párjára, Múzsájára, hogy tulajdon aggodalmát egy vízparti létezőnek, mégpedig egy lombos fának adja át a teremtés ösbizalmával: *...tűntében part és lomb utána kap...*

A körforgás szemléletében elszedül az ember. Nem csoda, hogy a néző félti a kerékpárost, s azt sem akkor már, hogy ég és föld határai is elmosódnak a szemünkben, a retina agy felőli idegvégződéseiben, vagy úgy, akár egy impresszionista festményen. Fölszáll a föld a víz síkja fölé az égbe, leszáll az ég – az évek körforgásával minden karácsonykor – a földre: *...szoknyája felhő, kabátja égbolt, / a küllők szikráit nevetve hordják.*

Miképpen Czigány György egyik egysorosában is; ott szintén egyetlen módon, mégpedig az érzéki csalódás megjelenítésével lehetett visszaadni a látványt: *Ha itt lubickol fénye még, hát hova lett a tó?*

Ebben a festői bizonytalanságnak a káprázatában rejlik el és mutatkozik meg színről színre Czigány György bizonyossága: *Ott van, s nem látom. / Nincs más, csak mennyország.*

Mindig szívesen nézegetem a reoprókat s olvasom költészetünk gyöngyeit a bicikliről, a kerékpárról, a bringáról. Monet a kis Jean Monet-t egy háromkerekes falovacskával festette meg, Szilvássy Nándor Proust-illusztrációján pedig a fiatalok koskormányos versenybringák nyergeiben láthatók. Kormos István írt velocipédéről Weöres Sándornak, Marsall László Kormosnak, Pákolitz István Simon Istvánnak, Kiss Benedek ódát szentelt a pedálózóknak, de ott gurul e találmány Szécsi Margit és Gyurkovics Tibor verseiben ugyanúgy. A sor folytatható. E motívum tezauruszába tartozik Czigány György új verse is, *Parton, kerékpárral*. A kerékpárról nem lehetett elfogultság, sőt szenvedélyesség nélkül beszélni. Hát még a Múzsákról. Czigány György vers-festményének legközelebbi rokonáról 1980 óta tudhat a magyar olvasóközönség, akkor jelent meg Kő András *Drótszámár* című könyve. Úgy vélem, hogy Czigány György versének kerékpározó hőse, a fiatal feleség, nem csupán egy, a költő által elképzelt festményen kerekedik, de ott volt már az angliai Stocke Poges város Saint Gilles-templomának XVII. századból való üvegablakán. Azon „valóban egy angyal látható, aki mintha egy velocipéden lovagolna”. ♦♦